

1. Увод

У Повељи Савета Европе стоји записано да је спорт свака форма физичке активности која кроз, организовано или самостално учешће, има за циљ исказивање и побољшање физичке кондиције и менталног задовољства појединца, гради и негује социјалне односе, и чини да се постижу резултати на такмичењима свих нивоа. *С тим у вези, учешће што већег броја грађана оба пола, свих узраста, радног и здравственог статуса, постизање личних, националних и врхунских резултата може се одредити као циљ спорта сваке од чланица Савета Европе (СЕ).*

Спорт је организована активност којом се остварују културне вредности, демократизује друштво, подиже квалитет живота и подстиче изградња националног идентитета кроз успехе појединца и тимова на такмичењима у захтевној међународној конкуренцији. Није мали број оних који спорт препознају и виде као јаку и значајну економску категорију унутар које се остварује скоро 3% укупног светског прихода, креирају нова радна места, инвестира капитал. Спорт је и јако средство у остварењу идеологија политичких партија и њихових визија развоја друштва, међу којима се најчешће налази изградња националног идентитета кроз успех спортиста на међународној спортској сцени. Он је активност која решава проблеме друштвене искључености, младалачке деликвенције, фрагментације заједнице, “бори” се са нарушеним здрављем, скраћеним животним и радним веком... Спорт је средство у изградњи еколошке свести и одрживог развоја, подстицању регенерације градских, приградских и сеоских средина. *Може се закључити да спорт ствара многа добра друштву које га негује, организује, усавршава, слави....*

С друге стране, из простора самог бића, спорт је “институционализована такмичарска активност” која се одвија по утврђеним правилима, на основама физичког напора и унутар комплексних спортских вештина, и која је мотивисана унутрашњим и спољашњим потребама и наградама. У односу на суштину организовања, спорт може бити: (1) проолимпијски спорт - који је оријентисан и усаглашен са олимпијским покретом; (2) спорт у институцијама као што су школе, универзитети, војска, полиција; (3) спортске активности појединаца које нису високо институционално утемељене, као што су: спорт у породици, разне форме спортских и рекреативних активности које се спроводе ради здравља (health fitness), или опште физичке припремљености (physical fitness), спорт у туризму, или данас све више популаран екстремни спорт. Историја развоја памти поделу на аматерски и професионални спорт, док је савремени начин живота успоставио и, до високих стручних и економских вредности, развио спорт као услугу - комерцијални спорт. Спорт чини најјачи волонтерски покрет и највећи не-владин систем организовања у свету, сходно чему се спорт, чак и у његовој колевци – Енглеској, дели на волонтерски (клубски спорт), школски и професионални. Без обзира на

претходно наведено, ипак, најстарија је она подела која спорт једног друштва дели на масовни, национални и врхунски, и представља га обликом пирамиде. Како се види на слици 1, спорт у правом значењу је сконцентрисан у самој пирамиди, док се око ње налази већи број чинилаца који граде тзв. окружење система спорта.

Анализе различите праксе и принципа организовања националних система спорта су показале да се већина система ослања на три стуба, при чему је први стуб сам систем спорта кога креирају и којим управљају спортске организације (схема 1 и табела 3).

Табела 1. Друштвени чиниоци развоја спорта као основа за развој спорта и спортских грана

друштвени систем	разуђеност становништва
политички систем	Запосленост
економски систем	стандард живота, услови живота, задовољство животом
образовни систем,	систем друштвених вредности
медији	социјална једнакост

Слика 1. Аналитички модел окружења система спорта (модификовано према De Bosscher et al., 2008).

Табела 2. Окружење спортског система као основа за развој спорта и спортских грана

политика	приватни сектор
образовни систем	медији као промотери интереса спорта
наука и научни институти	гледаоци и публика
војска и полиција	лутрија

Последњих деценија уочава се интензификација настојања и својеврсна борба између националних система спорта, а са циљем освајања већег броја медаља на главним спортским такмичењима, какве су Олимпијске игре. Резултати анализе успеха-неуспеха појединаца и тимова на олимпијским играма су биле повод да многе нације приступе промени система спорта, а са циљем постизања бољих резултата на наредним играма (примери Аустралије, Канаде, Велике Британије, САД, Русије, Кине, Шпаније, Србије...). Другим речима, *системи спорта су целине сврсисходне циљу и времену у коме постоје, они се мењају, развијају и усавршавају са променом циљева и односа*. Промене и, у неку реку филозофију виђења потребе усавршавања система најбоље описује изјава директора Аустралијског института спорта: Ако радимо и данас као што смо радили за прошле олимпијске игре тада нећемо нигде стићи. Ако у свом раду следимо примере најбоље међународне праксе тада ћемо бити само учесници игара, али, ако сваки наш дан испунимо са иницијативама, онда ћемо освајати медаље" (Rob de Castella, 1995).

Искуство, како оно практично, тако и теоријско, говори да се промена делова или целине спортског система, промене односа и релација, могу реализовати само кроз консензус свих делова постојеће структуре система, и уз веровање да ће процес промена бити благородан према будућем статусу спорта, спортиста и тренера... Како систему спорта једне земље припадају физичко васпитање и школски спорт, спорт за све, науке спорта, ангажованост и улога волонтера, запослени у спортској организацији, научници, али и разна удружења и институције, легислатива, тренажни центри, спортско наслеђе..., то се свака промена система спорта или његових припадајућих структура мора планирати и извести као стручна и истраживачка делатност коју чине најмање три дела активности, и то (Јевтић, 2006):

- (1) Израда идејног оквира новог система - прототип. Оквир мора да садржи одговоре на питања оријентације и чиниоце структуре са јасно прописаним одговорностима и планом изградње припадајуће мреже којом ће систем бити хоризонтално (између чинилаца истог нивоа одговорности, нпр. националне спортске федерације) и вертикално повезан (од кровне организације, преко националног, регионалног, локалног, до нивоа клуба и самог спортисте);
- (2) "Живот" новог система уз трагање за одговорима о снази, проблемима у имплементацији и очекиваним резултатима (праћење и тестирање ефикасности система) и
- (3) План и програм рада усмереног ка даљој изградњи система.

С тим у вези, у Србији се од 2001. године уочавају активности којима се настоји да се препознају сви чиниоци система, и да се њихово пословање усаврши у корист непосредних корисника спорта (спортиста, вежбач, ученик, грађанин). Трагање за бољом организацијом појединих чинилаца структуре система спорта Србије, имало је за резултат сачињавање “Идејног оквира система спорта Србије” (Јевтић, документ ОКС, 2006). На Заједничкој седници чинилаца система спорта (јул 2006. године), коју је сазвало Председништво Олимпијског комитета Србије, и уз присуство представника државних органа, усаглашен је оквир система спорта. Усвојени оквир је препознао нове чиниоце спорта Србије након изласка Црне Горе из тадашње државне заједнице Србија и Црна Гора, донео је модификацију постојеће организационе структуре, предложио је стратешке планове, дефинисао циљеве, и, оно што је битно, предвидео одговорност актера-чинилаца система спорта! До Оквира се дошло након изучавања постојеће организационе форме спорта, као и након анализа потреба спорта Србије у циљу сусретања са очекивањима физичког васпитања, школског, масовног и врхунског спорта у 21. веку. “Нови систем треба да садржи везе који су засноване на потребама спортиста и грађана, спортској традицији, утицају националних и интернационалних чинилаца на развој спорта...” између осталог стоји у закључцима Заједничке седнице (Прилог 1). Усвојеним оквиром су назначени правци да систем спорта функционише по моделу спорта свих грађана, односно на основама “зрелог” система масовног спорта. У том правцу, као приоритети даљег развоја су издвојени дечији и омладински спорт, као предворје за улазак у елитни спорт (освајање медаља на ОИ, СП, ЕП) и очување конкурентности резултата које постижу појединци и тимови Србије. Оквир је дефинисао укљученост државе у уређење окружења спорта, ниво централизације, док је управљање спортом дато Савету за спорт, ОКС и НСФ. Као и сваки документ са овом и сличном проблематиком, тако је и Идејним оквиром истакнута неопходност очувања аутономије и поштовања специфичности српског спортског покрета. Оквир недвосмислено садржи раскид са праксом организовања и управљања спортом из последње деценије 20. века. Ипак, као и сваки други идејни документ, тако ни овај Оквир није имао капацитет, али ни мандат да у целости уреди систем спорта, тако да су питања, а пре свих, објекти за тренинг и такмичење, финансирање спорта, као и спорт у општинама и градовима (локални ниво), регионима, главном граду..., остала да се разраде кроз националну стратегију и да се преточе у законска решења и подзаконска документа!

Иницијативе ОКС у 2006. години су текле и у правцу интегрисања спорта у текст Устава Републике Србије (Прилог 2), Националним признањима наградама за развој спорта (Прилог 3), као и оснивању Министарства омладине и спорта. Све иницијативе су прихваћене од државних органа, чиме је учињен искорак у креирању окружења за даљи развој система спорта Србије.

Усвајањем Националне стратегије спорта (2009) настављено је са процесом уређења самог спорта и његовог окружења, при чему важно место има одлука о формирању Министарства омладине и спорта (МОС-2007)¹. Закон о спорту и

---

¹ Министарство спорта је одговорно у простору креирања окружења за развој спорта у држави, кроз имплементацију државне стратегије и координацију владиног и невладиног сектора. Тако МОС у Србији треба,

пратећа подзаконска акта се очекују у 2011. години. Ипак, и данас, на крају 2010. године, недостају документа у смислу имплементације стратегије од стране сваког од чинилаца система спорта. Акциони план је урадило Министарство, док Олимпијски комитет Србије реализује четоворогодишње пројекте који се односе на врхунски спорт и учешће на ОИ (пројекат “Атина-04”; “Пекинг-08”; Лондон.12”). Сигурно је да има још националних спортских организација које су сачиниле програме свог развоја, али је и чињеница да ти програми нису доступни јавности. Остварујући своју пуну мисију према свим формама спорта у Србији, ОКС је 2010. године, када обележава 100 година од оснивања и 98 година од првог учешћа на ОИ, у земљи и иностранству промовисао документ унутар кога је преточена визија и акциони план према свим појавним облицима спорта, али и према питањима олимпијског фонда, информационог система спорта, олимпијском наслеђу.

Сумирајући учињено у правцу развоја система спорта Србије, уочава се да четири године од Заједничке седнице није конституисана кровна организације која би промене система спорта Србије водила путем сусретања две групе вредности: **(и)** имплементацији европског спортског покрета у Србији, **(ии)** учешћу српског спорта у паневропском моделу спорта-друштва.

2. Систем² спорта

Након Уводних разматрања може се закључити да је *спортски систем целисходно састављена целина спорта унутар једне државе која води напретку у појавним областима, какве су спорт, физичко васпитање и спорт за све. Национални систем спорта је комплексна целина односа, праваца деловања већег број чинилаца и за кога се може рећи да је јединство различитости* (Слика 1).

Наша јавност није довољно упозната са системом спорта, као ни са самом спортском организацијом, њеном структуром и архитектуром за будућност. Систем спорта није нека од спортских лига или асоцијација. Систем спорта је организовање чинилаца спорта у функцији оптимизације квалитетних и квантитативних могућности спортског покрета једне земље, или међународног спортског покрета удруженог у Међународни олимпијски комитет (МОК) (схема 1). Како има утемељење у самом бићу и вредносном-културном систему сваке

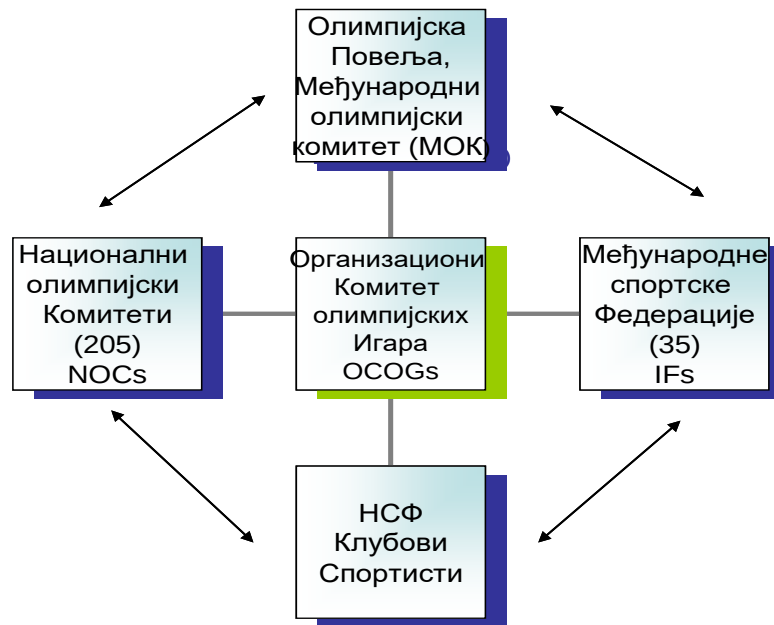
између осталог да: **(1)** повеже систем државне управе у циљу изградње окружења система спорта делујући према државним структурама (Министарство финансија - буџет, игре на срећу, порези, донације....Министарство науке - научни пројекти, истраживање утицаја спорта на становништво, одрживи развој, информационе технологије и информатичко друштво....Министарство за инфраструктуру - изградња спортских објеката и њихово место у развоју градова и регија (олимпијски и национални тренинг центри....; Министарство локалне управе - спорт на локалном нивоу, концепција, простори, развој и разумевање објекта, приоритети локалних заједница и реализација државне стратегије у спорту на локалном нивоу...Министарство просвете - интеграција спорта и физичког васпитања, васпитна функција спорта, квалитет физичког васпитања и школског спорта, школски објекти као ресурси за децији и омладински спорт....Министарство здравља - спорт и здравље, превентива, систем спортско-медицинске заштите и здравственог осигурања спортиста... Постоје блиске везе између активности МОС и министарстава правде, одбране, унутрашњих послова, рада и социјалне политике, иностраних послова..., како у делокругу изградње окружења система спорта, тако и у делу учешћа у самом систему спорта (војни и спорт у полицији). **(2)** са чиниоцима самог система спорта (НСФ, ОКС; СССР...) учествује у развоју и уређењу целовитог система спорта.

² "Систем је оно што је састављено, целина према извесном гледишту и целина сачињена од разноврсних чиниоца... Систем је сазнајно састављена целина, скуп уређених делова, облик уређења и управљања, целисходно састављена целина." (Вујаклија, 1997)

земље, промене система спорта, када се дешавају, покрећу многа питања, међу којима доминирају она која се односе на значај промена и нове структуре, остваривост прокламованих циљева, ангажовање ресурса, начин руковођења, динамику и обим организационих промена, карактер и ефикасност администрације, статус волонтера, очекивања, и сл (Camy, Robinson, 2007).

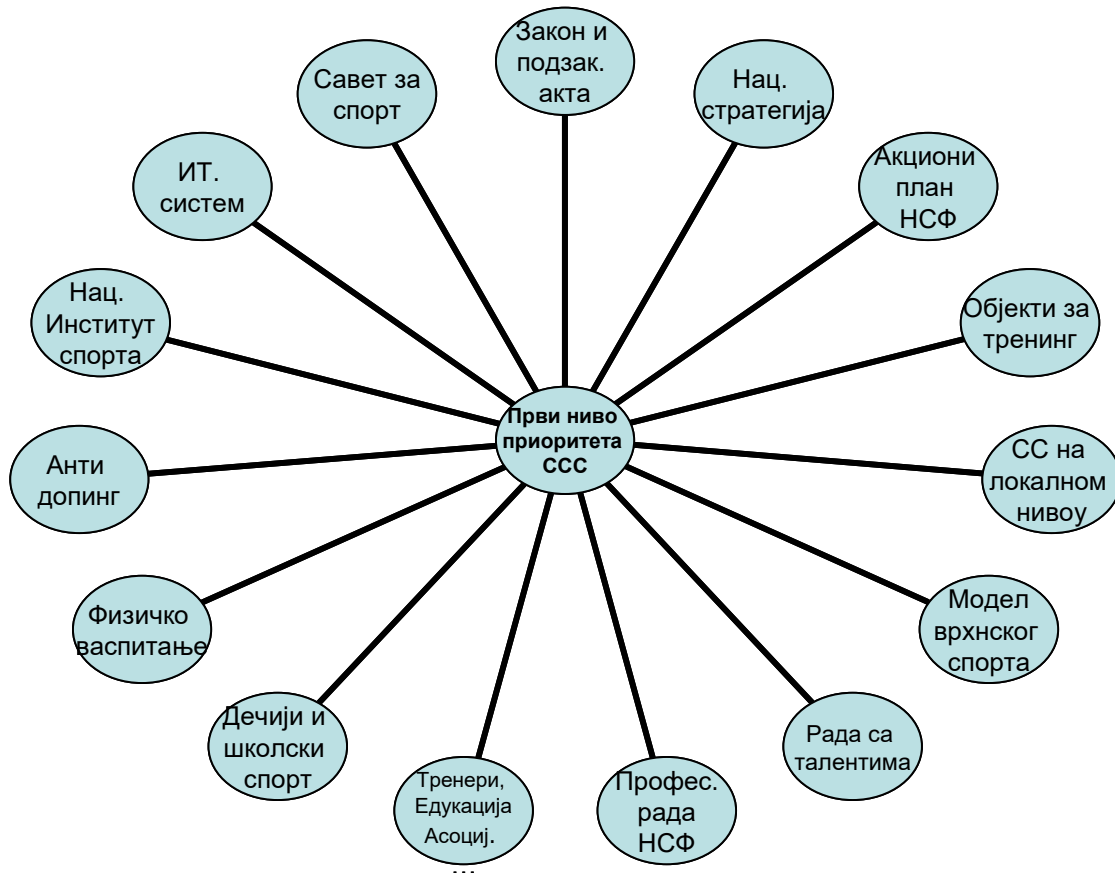
Схема 1. Аналитички модел олимпијског система (Chappelet & Bayle, 2005)

Табела 3. Елементи националног система спорта као основа за развој спорта и спортских грана (Digel, 2001)

историјске околности и олимпијска традиција	систем такмичења
идеолошка заснованост	спортски објекти
заинтересованост за врхунски спорт	систем награђивања спортиста
организационе структуре система	систем награђивања тренера
структура особља (запослени и волонтери)	друштвена сигурност за спортисте
финансије	друштвена сигурност за тренере
спортисти	спортско- медицинска контрола и заштита
тренери	борба против допинга
идентификација талената	приоритети у развоју
промоција талента	трендови у развоју спорта
технологија тренинга	специфични национални интереси

Схема 2. Приоритети Система спорта Србије (ССС), модификовано према Јевтић, 2006³

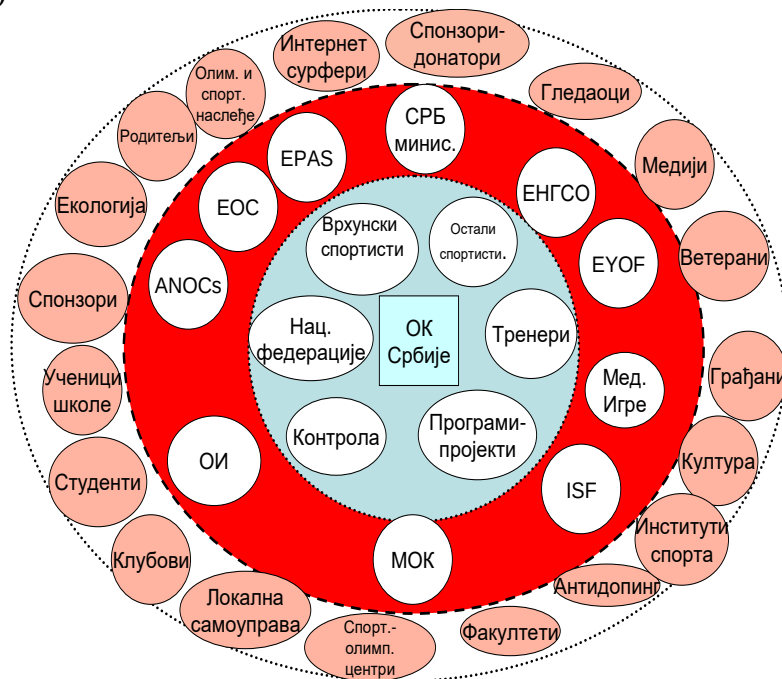
Основу система спорта чини спортска организација (од националне, преко регионалне, до локалне и самог спортског клуба).

Националне спортске федерације су одговорне за стање у специфичној области свог спорта (спортисти, клубови, програми, организација, евалуација, такмичења, науке спорта...) Анализе учињене за потребе пројекта ОКС "Пекинг 2008" су показале да само неколико НСФ планира своје програме у оквиру олимпијског циклуса (Јевтић, 2006). Мали је број НСФ које планирају, реализују и оцењују програме за различите форме спорта, од масовног до врхунског. Националне

³ Схемом 2, као ни овим текстом, није обухваћен спорт особа са инвалидитетом, или како се различито назива: спорт особа са посебним потребама, спорт у колицима, спорт хендикепираних, прилагођен спорт..., као и учешће спортиста и савеза у многобројним такмичењима међу којима предњаче Параолимпијске игре (од 1960). Циљ спорта особа са инвалидитетом је повећање броја особа које се баве спортом и која стичу бенефит од тренинга и такмичења, обезбеђују социјалну инклузију и побеђују на такмичењима. Развој спорта српског друштва се мора мерити по степену броја инвалида који се баве спортом, развоју система клубова, такмичења, организација, приступачности објеката, квалитету тренерског и другог кадра.... Значај спорта у популацији особа са инвалидитетом се креће од **терапије – преко учешћа до победе!**

спортске федерације или национални грански савези су одговорни за вертикалну организацију свог спорта (од националног до локалног), као и за функционалну - хоризонталну повезаност и јединство система спорта Србије. Национална федерација је у обавези да унапређује услове за развој спорта у складу са одговарајућим програмима тренинга и такмичења и изворним вредностима олимпизма и спортског покрета. Чланице су међународних спортских федерација. Специфичност спорта налаже и гарантује да се у оквиру једне државе може успоставити само једна НСФ (само једна НСФ по земљи може бити препозната од НОК и МСФ). Делокруг активности НСФ је широк и комплексан, што најбоље приказује аналитички модел сачињен у односу на чиниоце које у свом програму препознаје Олимпијски комитет Србије.

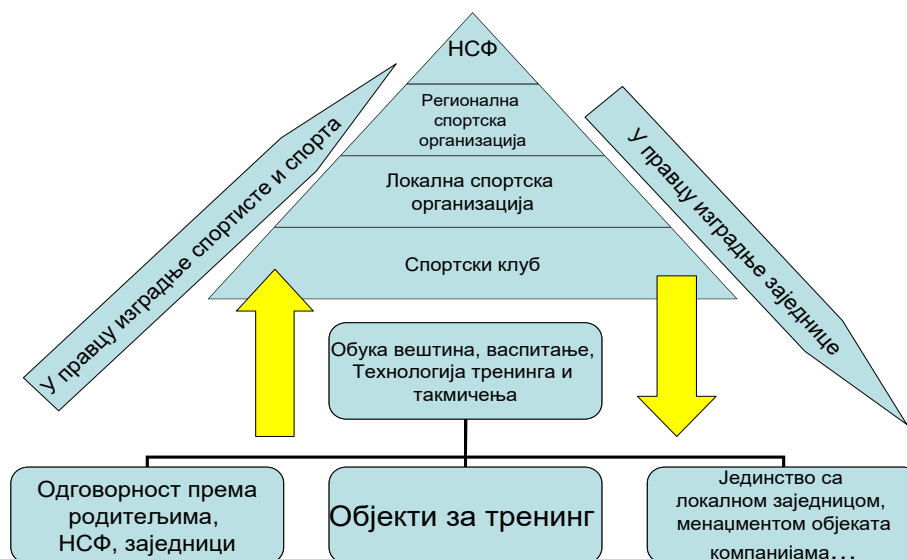
Схема 3. Аналитички модел чинилаца Олимпијског комитета Србије, 3 нивоа (Јевтић, 2008)

Квалитет спорта увелико зависи од бројности и снаге сваког појединачног спортског клуба. Спортски клубови су места остварења потребе човека да учествује и ужива у спортским активностима. Клубови својим програмима подстичу спортисту, негују добро здравље, образовање и припрему за живот, тренинг и такмичење... Клубовима најчешће управљају волонтери. Спортски клубови су срце спортских и рекреативних активности, носиоци развоја спорта и место окупљања деце, омладине, одраслих, особа са инвалидитетом. Квалитет једног система спорта се мери бројем клубова и бројем чланова. Квалитет живота у једној локалној заједници се мери бројем, разноврсношћу и степеном доступности спортских клубова.

Схема 4. Аналитички модел деловања спортског клуба

2.1 Анализа система спорта

Анализа система спорта је сложен сазнајни процес који се углавном спроводи, коришћењем квалитативних метода истраживања. Методе истраживања из процесне социологије (анализа процеса управљања у спорту) и менаџмента у спорту се користе у циљу описа феномена, откривања веза, и формирање закључака о систему спорта као предмету анализе. Наравно, систем спорта се може анализирати и кроз методологију наука које се баве друштвом и његовом динамиком. На крају анализе, зависно од проблема анализе, закључак је да систем спорта може бити: систематичан - несистематичан, централизован - децентрализован, аутономан - од државе зависан, демократичан - ауторитаран, задужен - финансијски солвентан, волонтерски – професионалан, заснован на масовности – само врхунски спорт... Једном речју, анализа се одвија око већег броја односа који владају унутар система као целине, или у појединим његовим структурама, од којих треба издвојити следеће:

I Напредак у спорту, да ли са позиције резултата на међународним такмичењима, или у делу доступности и учешћа што већег броја грађана, захтева сталне адаптације – прилагођавања система спорта. Ова прилагођавања нису одређена само унутрашњим или разлозима самог спорта и система спорта, већ су ту присутни и егзогени фактори који потичу од државе и политика (владе једне државе), медија, спонзора, из тзв. окружења система спорта... Стога, усавршавање у функцији повећања ефикасности, подразумева анализу већег броја чинилаца и односа који се сматрају опредељујућим за функционисање система спорта и његовог окружења. Тако се систем спорта може анализирати у односу на чиниоце који доводе до резултата у врхунском спорту (слика 1). У класификацији ових чинилаца идентификована су три нивоа, и то (De Bosscher, et al. 2008): ниво спортиста и његово блиско окружење (**микро ниво**), систем спорта – његова организација и управљање (**мезо ниво**), социјални и културни атрибути друштва (**макро ниво**). Овој структури недостају међународне спортске федерације које

својом стручном политиком одређују и усмеравају развој спортске гране. На микро нивоу су идентификовани индивидуални чиниоци спортисте (генетски квалитети, психолошки атрибути, техника, кондиција...) његово окружење (програми, родитељи, школа, тренери, пријатељи, навијачи...). Неки од чинилаца овог нивоа могу се контролисати (програм и квалитет тренинга, спортско-медицинска заштита, компетентност тренера...) што није случај са генетским факторима који су присутни у захтевима врхунског резултата неких спортова и дисциплина. Макро ниво садржи везе друштва (политичко уређење, економска моћ друштва, величина популације...) и резултата који се постижу у спорту. Неки су спремни устврдити да је данашњи врхунски резултат одређен факторима макро нивоа и, пре свега богатством друштва, ипак како постојеће стање у Србији и другим земљама у развоју показује, за успех система врхунског спорта је одређујући средњи ниво или систем спорта у ужем значењу. Ово је ниво који подржава, препознаје, развија, и афирмише таленат спортисте, ово је ниво који је у Србији показао висок степен “агилности” у једном броју спортова. Када се каже једном броју спортова, онда то и недвосмислено значи да је одговорност за развој спорта на другом нивоу организовања система спорта. Ово је ниво коме припадају клубови, националне спортске федерације - национални грански савези Србије и Олимпијски комитет Србије.

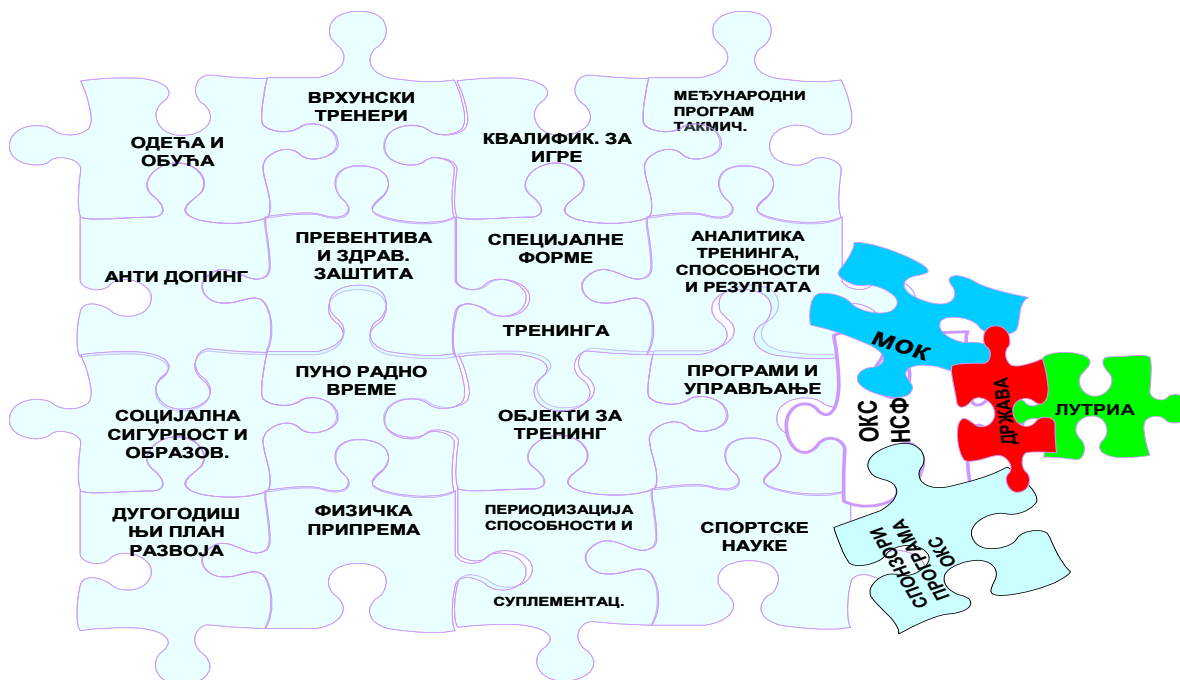
Схема 5. Аналитички модел три нивоа (микро, мезо и макро) организације система спорта Србије (Јевтић, 2009).

II Систем се може изучавати кроз анализу односа, веза и процеса промена које се одвијају унутар једног од чиниоца. Опште је слагање да се врхунски резултат у спортовима какви су атлетика и пливање постиже кроз креирања четири простора система, и то: објекти за врхунски тренинг; (и) ангажовање спортиста у форми “пуног радног времена”; (и) компетентан тренер и примена развојне тренажне технологије, науке спорта и спортске медицине; (и) учешће на такмичењима на којима је могуће постизање врхунског резултата (Bergsgard et al, 2007).

III Успех у појавним облицима спорта (волонтерски, комерцијални, професионални), довели су до компаративних анализа различитих система и њихово изучавање у правцу постојања интернационалне хомогенизације-различитости. Предмет ових анализа су искуства и резултати појединих нација, како у делу наступа на великим мулти-спортским такмичењима (олимпијске игре), тако и у другим појавним облицима спорта (нпр. анализа Скандинавских земаља у процесу масовног спорта...). Ова едиција је у неку руку анализа и приказ најбоље интернационалне и домаће праксе, али и полазиште за образовање кадрова у правцу изградње система спорта који ствара добра свим актерима спорта Србије. Много је примера који говоре да се у променама националног система спорта почиње од изучавања најбоље међународне праксе. Резултати упоредног приступа различитим системима спорта показују да не постоји један чинилац који води до врхунског резултата, као и да је идентичан пут којим различити системи граде конкурентност резултата својих спортиста на великим такмичењима (ОИ, СП, ЕП). С тим у вези, модел приказан на схеми 6 садржи факторе који су идентификовани као примарни у квалификацијама и самом учешћу спортиста Србије индивидуалних спортских грана на ОИ у Лондону 2012. Структура идентификованих чинилаца је послужила за израду олимпијског програма “Лондон 2012”, кога ОКС спроводи од 2009. године (Јевтић, 2009). Чиниоци који су идентификовани овим програмом се не разликују од чинилаца који одређују припреме спортиста других НОК (национални олимпијски комитет) за учешће на Играма у Лондону.

Схема 6. Аналитички модел програма олимпијских припрема спортиста Србије (Јевтић, 2009)

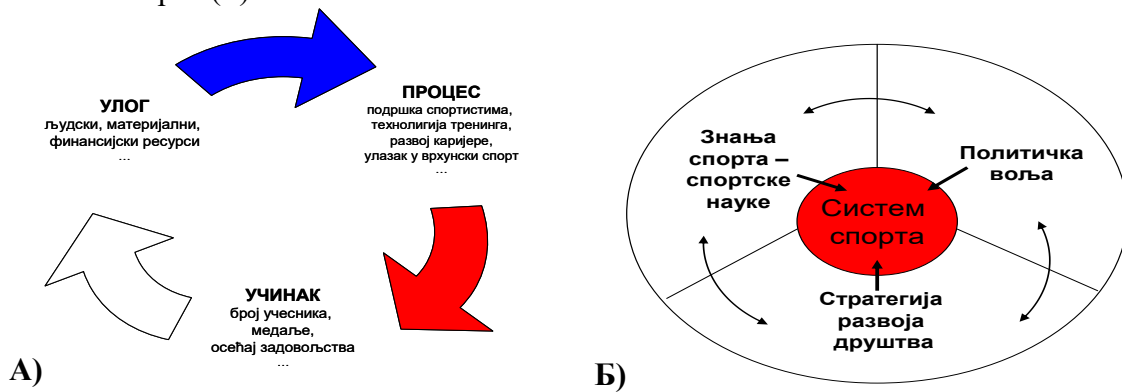
IV Систем се може анализирати на основу природе веза које владају у њему, пре свега у односу на јединство и различитост структура, односно како је систем фрагментисан – конципиран од националног до нивоа спортисте. Ова анализа се користи са циљем да се утврди постојање или одсуство мреже којима се вредности датог спорта преносе од националног нивоа до сваког појединог вежбача (вертикални ниво), односно колико сам спорт делује као систем (хоризонтална повезаност). Може се рећи да систем спорта у Србији показује недостатак јасне фрагментације, поделе одговорности и постојања мреже, али и недовољан број клубова, везе са школом и физичким васпитањем...чиме се може и објаснити податак да у Србији само 8% становништва учествује у редовним физичким активностима (извор МОС 2008). Изостанак мреже, и за данашње време припадајућег информационог система спорта доводи до непостојања јединственог регистра о спортистима, тренерима, инструкторима, школама, клубовима, објектима за тренинг..., нема података о финансирању спорта, запосленима, волонтерима... Изостанак мреже упућује на отежан проток информација и реализације програма пре свега у делу идентификације и развоја талената, организације школског спорта и много тога другог, због чега се оправдано може поставити питање: “Да ли постојећи чиниоци спорта Србије функционишу као целина - систем? Фрагментација, мрежа и информациона технологија су полуге у реализацији донете националне стратегије спорта, која у Србији, још једном треба истаћи, за циљ има дечији и омладински спорт, врхунски спорт и спортске објекте.

Анализа система спорта се може учинити и у односу на учешће и приступачност спорта свим грађанима, финансирање спорта, односа спорта и медија, технологије тренинга, примене наука спорта, програма за развој тренера и њихове компетентности, спортске медицине и здравствене заштите, објеката за основни и специјализовани тренинг... или у смислу развијености и приступачности спорта

особама са хендикепом (Edwards, Skinner, 2009). Анализе се раде и у делу изучавања насиља унутар спорта и према спорту... Када се говори о спортском систему и дечијем спорту, једна од анализа могла би се спровести по питању раста и развоја моторичких способности и њихових променама у односу на континуум - развој способности у односу на потребе спортске каријере и-или учешће у животу. Овакве анализе довеле би до квалитативних промена у организовању и спортску будућност појединца и целог система учиниле извеснијом.

Ток сазнања о систему спорта започиње одређењем “**улога**”, следи изучавање **процеса** (анализа односа). Ове две фазе доводе до закључка или **учинка** (анализа узрока).

Схема 7. Структура сазнања о: систему спорта (А), утицаја друштвеног развоја на систем спорта (Б)

Спорт, самим тиме и његов систем, у Србији је уставна категорија (од 2006. године), дефинисан као активност од друштвеног интереса. Устав је прописао одговорности Републике⁴, покрајина⁵ и локалне управе⁶ у афирмацији вредности спорта. С тим у вези, развој спорта је одређен већим бројем фактора друштва које је могуће груписати у две групе: (I) факторе који спорт виде као део стратегије развоја друштва; и (II) факторе који су детерминисани политичком вољом парламентарне већине, или како анализе других система показују одлукама влада (Схема 7б).

⁴ Устав РС Члан 97.

Република Србија уређује и обезбеђује:...

10. систем у областима здравства, социјалне заштите, борачке и инвалидске заштите, бриге о деци, образовања, културе и заштите културних добара, спорта, јавног информисања; систем јавних служби;

⁵ Устав РС Члан 183.

Надлежност аутономних покрајина

3. просвете, спорта, културе, здравствене и социјалне заштите и јавног информисања на покрајинском нивоу

⁶ Устав РС Члан 190.

Надлежност општине

Општина, преко својих органа, у складу са законом:

4. стара се о задовољавању потреба грађана у области просвете, културе, здравствене и социјалне заштите, дечије заштите, спорта и физичке културе;

3. ДЕЧИЈИ СПОРТ У СИСТЕМУ СПОРТА

Стратегија спорта у делу државног ангажовања у уређењу спорта, коју је усвојила Влада РС, на прво место ставља децу и њихово учешће у спорту. Није мали број разлога који су определили Владу на овакву одлуку и правац деловања, пре свих то су:

- (1) Социјалне, образовне, физичке и моторичке способности, вештине, навике, знања који се стичу кроз спорт и директно опредељују СИМ развој детета и дугорочно утичу на квалитет живота појединца и друштва⁷.
- (2) Дечији спорт је основа на којој се успоставља и развија врхунски спорт, јер, зашто не рећи, касно је размишљати о победнику олимпијских игара онда када спортиста стигне у олимпијски тренинг центар, о олимпијцу се размишља у клубу и школском систему!

Квалитет тренинга у школском и клубском систему је темељ врхунског резултата, због чега сваки систем спорта који се бави својом будућношћу, интензивно ради на подизању квалитета дечијег спорта. Квалитет дечијег спорта је одређен његовом доступношћу, у директној је вези са подршком друштва бављењу спортом, организационим капацитетом клубова и школског спорта, квалитетом тренера и тренинга, као и самом понудом спортова (Јевтић, 2003). Избор спорта се намеће као врло важно питање интересовања детета али и ставова родитеља (о избору спорта се одлучује у кругу породице). Резултати истраживања интересовања ученика и родитеља за спорт, које је реализовано у свим регионима Србије, на узорку од 5779 родитеља, указују да од 27 понуђених спортова, 21,1% родитеља на прво место издваја пливање, њих 14,8%, фудбал, кошарку 12,7%, одбојку 10,3% (Радојевић, 2006). Интересовање деце се разликује од избора родитеља, оно зависи од региона и пола, али доминирају фудбал, кошарка и пливање код дечака, односно пливање, одбојка и естетска кретања код девојчица. Наравно, и ова студија се, као и многе сличне, бавила ставовима и улогом наставника физичког васпитања у усмеравању детета и давању стручне подршке у смислу сусретања интересовања – надарености – учинка. Резултати овог истраживања отварају многа питања, али дају претпоставке за израду стратегије сусретања интересовања детета – физичког васпитања - система спорта!

3.1 Дечији спорт – „врата за врхунски спорт“

Један од највећих изазова за сваки систем спорта је организација самог система и његовог окружења у циљу превођења што већег броја младих – талентованих спортиста у врхунски спорт, њиховостанак и развој у условима јаке међународне конкуренције. Пут развоја од талента до врхунског спорта није јединствен, он је резултат вредносне оријентације једног друштва, одређен је степеном организованости самог процеса детекције – идентификације и развоја талената, економском снагом друштва (целине система или региона), веза образовног и

---

⁷ Стратегија Владе је врло битан чинилац даљег развоја спорта и дечијег спорта у њему, и оно што је важно, она се поклапа са Закључцима Заједничке седнице система спорта Србије из 2006. године.

спортског система, квалитета и прилагођености тренажног рада, објеката за тренинга, примене наука спорта. У модерном спорту, овај процес је повезан и са применом информационих технологија и повезан је са стратегијом развоја информатичког друштва (Јевтић, 2008). Пут развоја од надарености преко талента до врхунског спортисте је сложено педагошко-психолошко-социолошко и питање технологије тренинга које је поверено стратезима националних спортских федерација или специјализованим агенцијама и организацијама које данас имају сви велики системи спорта.

„Управљање животним циклусом“ талентованих појединца у периоду бављења спортом поверено је тренерима, клубовима и надлежним федерацијама. Неоспорно је да систем спорта, трагајући и радећи на развоју талената, преузима велику одговорност када у узрасту који се цени као фундаменталан за цео живот, обавља водећу функцију у усмеравању и развоју младих (спортиста). И док се Западни свет више оријентише ка холистичком, неспецијализованом развоју и систематском тренингу и такмичењима кроз период одрастања, има оних система који у освајању медаља истрајавају на путу какав је некада одговарао земљама Источног блока и социјалистичког друштвеног уређења. Наспрам западног и источног, постоји и правац северног дела Европе кога описује јак скептицизам према свакој раној специјализацији у спорту (Blouise, Smith, 2010). И док се национални системи спорта разликују по питању саме идентификације и отпочињања са раном специјализацијом, дотле, када се окончају прве две фазе овог процеса, на узрасту 14-15 година, када се пређе на фазу развоја талента, тада системи спорта бивају више хомогени. **Заједничко за већину система је да програми развоја талената припадају програмима и стратегији развоја врхунског спорта** (Vaeyens et al, 2008). Суштину програма превођења младих у врхунски спорт чине: дугогодишњи план каријере, национални систем, науке о спорту, компетентни кадрови, јак утицај државе, и мрежа којом су повезани сви актери. Примери добре праксе указују на плодотворност овог пута изградњи врхунског спорта. Може се закључити да оно што је започето у периоду „Хладног рата“, траје и даље, нације се боре за свој међународни идентитет и у ту сврху користе спорт. Спорт се користи као инструмент у освајању – прихватању вредности унутар сопственог друштва.

Успостављен је знак једнакости између ефикасности процеса идентификације и развоја талената и изградње врхунског спорта. Пракса показује да се до циљ у неким системима иде кроз клупски систем (волонтерски спорт), код других је то веза школског и система спорта (специјализоване образовно-спортске институције), али има оних који овај процес воде кроз укључивање деце у активности професионалних спортских клубова (пример Канаде, амерички фудбал и хокеј на леду). Зимски спортови у Немачкој овај процес проводе кроз војне спортске клубове, док се у неким земљама, пре свих у Италији, овај процес реализује кроз клубове који припадају полицији. За разлику од волонтерских, клубови који су у систему војске и полиције располажу са радним местима као видом мотивације за све чланове који успеју да „отворе врата“ врхунског спорта.

Аналитичари многих система се слажу да је за успех у раду са талентованим спортистима неопходан одличан програм и тренери компетентни да га реализују. Како у агенцији спорта Велике Британије (UK sport) кажу: Циљ је изградња кохерентног и јаког пута који ствара, а не који подржава шампионе!

(www.uksport.gov.uk). У позадини оваког става је податак да се у Великој Британији губи 50% талентоване деце, сходно чему систем спорта испуњава: “моралну и васпитну обавезу и помаже младима да остваре свој потенцијал”. Овакав однос према талентованима, захтева тренере врхунске компетентности, и налаже одустајање од спорта којима управљају волонтери, слабо плаћени, недовољно искусни и неефикасни тренери. Решење коме се приступило у Великој Британији се огледа у подизању мобилност тренера са биографијом испуњеном успесима у дечијем и омладинском спорту. Бенефит је огроман, како у случају спортиста и у развоју саме спортске гране (тренери се крећу према таленту), тако и према самој професији спортски тренер. Све делује као да се цела држава бави спортом, створене су могућности да се до следеће фазе у развоју талената стигне на сваком делу територије Велике Британије, повећана је база у којој се трага за талентима, отворено је скоро 500 специјализованих школа (образовно-спортске). Наставак каријере је подстакнут стипендијама за престижне универзитете, чиме је смањен број оних спортиста који пре времена (у узрасту јуниора) прекидају са спортском каријером (велики проблем многих система). Све заједно чини да се одржава висок ниво националног јуниорског и сениорског спорта, због чега се на такмичењима унутар ВБ региструје велика конкурентност и неизвесност наступа за национални тим.

Велика Британија је и добар пример промене система када се има јасан циљ. Цео процес се води као јака економска категорија у којој се сустиче државни и приватни капитал, а правац деловања у неку руку личи на адаптацију система Немачке, Аустралије, Русије, па и Кине. Британци су тамо где су Немци и Аустралија били седамдесетих година 20. века, када су отпочели са процесом идентификације и развоја талената до врхунског резултата, и када су у ту намену успоставиле националне институте спорта у Келну у Немачкој – 1970, и Камбери у Аустралији, 1973 (АИС). Данас је Институт у Келну корисник скоро 50% федералног буџета за спорт, бави се кадровима и технологијом тренинга. Институт у Лајпцигу, некадашњи стуб спорта Источне Немачке, се бави наукама у спорту. Институт у Камбери је “извозник” технологије рада са децом у многе земље, а да би одржао тренд развоја националног спорта који је удаљен од Европе – срца светског спорта, АИС је отворио одељење у Италији. Све четири земље које припадају Уједињеном краљевству, имају и развијају спортске институте, али и велики број факултета на којима се изучавају спортске науке и науке технологије спортског тренинга (Coaching sciences).

Систем спорта у **Немачкој** своју мисију у дечијем узрасту реализује кроз стратегију масовног спорта. Значај дечијег и омладинског спорта се види у недвосмисленом утицају спорта на социјализацију у правцу демократије и цивилног друштва. “Спорт треба да се одвија у одговарајућим спортским објектима, да програме реализују квалитетни тренери, да се одвија на блиској удаљености од места становања, да подржава индивидуална интересовања и способности” стоји у прогласу Немачког олимпијског спортског савеза (кровна организација немачког спорта). Наведено, уз ниску цену закупа и коришћења објеката је резултирало успехом овог програма. Немачки систем спорта је заснован на два извора, спортски клубови и школски спорт. Скоро 29% или 23.6 мил.

грађана је члан неког од спортских клубова. Физичко васпитање има дугу и јаку традицију. Федералне омладинске игре су форма такмичења које се организују од 1951. и укључују пливање, гимнастику и атлетику. Ван ових годишњих игара, систем школског спорта није такмичарски. Локалне власти граде и управљају објектима у блиској вези са волонтерским спортом, а цео систем масовног спорта је подржан и кроз двојно коришћење школских објеката. Улога локалних власти је подржавање спорта, а не организација спортских активности. Волонтерски спортски клубови су главна организација спорта ван школског програма, и 50% ученика су чланови волонтерских, 18% комерцијалних клубова, док је 5% ученика који су чланови обе групе клубова. Као и у Енглеској, тако се и у Немачкој спроводе удружени програми школског спорта са учешћем наставника физичког васпитања и тренера спортске гране (Bergsgard et al, 2005).

Енглеска, има дугу традицију у школском, волонтерском и професионалном спорту. Један од најзначајнијих извора модерног енглеског спорта је образовни систем, нарочито онај који се налази у приватним елитним школама. Образовни систем је и данас основа спорта младих, како унутар тако и ван школског програма. Влада улаже у образовни систем са циљем да се заустави опадање квалитета и квантитета физичког васпитања. Енглеска је позната и по, скоро 400 специјализованих спортских школа које се додатно финансирају од стране државе. Ове школе су важан стуб у подизању стандарда физичког васпитања, јер се од њих врши трансфер методике рада са ученицима у регуларним школама. Квалитет наставе физичког васпитања и могућности учествовања у спорту на “прагу дома” утицали су на повећање броја младих спортиста. Спорт је саставни део слободних активности које се реализују након школе и током викенда. У 2002. години скоро 42% свих ученика је учествовало у ваннаставним спортским активностима. Овај број је резултат активности Владе у финансирању спортског партнерства наставника и тренера - образовног и спортског система у ваннаставним активностима. Поред ових активности, 55% младих су чланови неког спортског клуба. Универзитети имају велики удео у обезбеђивању спортских могућности, и то не само чинећи услове за студенте и запослене, већ и нудећи спорт локалној заједници. Ови облици активности се реализују и са циљем да се подигне мотивација младих да уписују универзитете. Преко 2500 објеката намењено је активностима, а преко 4000 људи је запослено на пословима спорта на универзитетима. Универзитети су важно место запослења тренера и спортских научника, нарочито када је универзитет повезан са локалним клубовима и НСФ. Ван образовања, главни точак у развоју спорта су волонтерски клубови. Они су нарочито важни за такмичарски спорт. Скоро 38% активних појединаца су чланови неког клуба. Од скоро 50 мил становника, њих 8.2 мил. или 15% су чланови неког спортског клуба (Bloyce & Smith, 2010).

За разлику од европског модела спорта, унутар кога доминирају спортски клубови, спорт у **Канади** је организован кроз локалне спортске лиге. Тзв. “Мале лиге” доминирају у локалним заједницама и окупљају децу и младе, нарочито у америчком фудбалу и хокеју на леду. Како су спортски клубови процењени као робустан систем, то је у Канади у моди неформалан или спорт који се одвија ван

организованог система. Број активних канађана се увећао са 38% у 1994. на 49% грађана старијих од 20 година, у 2003. години. Анализе показују да се учешће у такмичарском спорту смањило за скоро 11% до 2005. године, да би потом дошло до прираста, и то у спортовима зимског програма олимпијских игара. Све ово се десило након добијања организације Зимских олимпијских игара (Ванкувер 2010). У делу дечијег и омладинског спорта пресудну улогу имају локалне заједнице, како у приступу објектима, тако и у подстицају за одвијање различитих програма. Број деце која су обухваћена системом спорта је увећан и креће се око 2.5 милиона. Програми који се нуде деци су повезани са активностима НСФ. Систем функционише кроз волонтерски рад, помоћ локалне заједнице и чланарину. Важан део окружења система спорта је образовни систем. Кроз овај систем (програми, објекти, такмичења) највећи број деце бива обухваћен спортом у функцији развоја спортских и животних способности. Локални турнири унутар образовног система се одржавају у многим спортовима, али се не организује национално школско првенство. Универзитетски спорт се одвија кроз 4 регионалне спортске конференције, а програми су прилагођени за све кориснике, од врхунских до рекреативних. Спорту на универзитету је близак професионални статус, и ова веза је јача него у некој од земаља у Европи (Bergsgard et al, 2007).

Спортски систем **Кине** је високо оријентисан ка широко разуђеном систему спортских школа. Ове школе се налазе, не само у великим урбаним срединама, већ и у малим градовима. Развијени су следећи облици спортских школа: "Народна спортска школа", "Средње школе физичког васпитања", "Спортски технички институти" и "Такмичарске спортске школе". Статистика показује да је 1998. године, на националном нивоу, било 35 техничких спортских института са 31000 младих који су похађали наставу и тренинг у њима. Осим ових, у Кини постоји још 3800 школа које су организоване на четири различита нивоа и унутар којих учи и тренира велики број спортиста. За потребе ових школа ангажован је и одговарајући број спортских тренера. Систем спортских школа је финансиран од стране влада провинција. Само су технички институти финансирани од националне владе. Дакле, укупан спортски систем Кине је високо зависан, и у потпуности финансиран од државног политичког система. Овај спортски систем не познаје приватне донације, другим речима, сви фондови се "пуне" из државног буџета.

Русија, као и Кина, такође има веома развијен систем специфичних спортских школа. Према подацима из 1999. године, у Русији је радило 2133 "Спортских школа за физичку припрему". Осим њих, у Русији су организоване и олимпијске спортске школе и академије. Вероватно, осим Кине, на свету нема сличне земље са овако развијеним системом спортских школа. Такође, у процесу идентификације и промоције талената, руски систем је међу водећим у свету. Тренутно овај систем има велике финансијске проблеме, услед чега стандард и квалитет школа није подједнак у свим деловима земље, али ипак, спортске школе и даље квалитетно и успешно функционишу.

Аустралија је, отприлике, пре 30 година започела са програмом промоције талената који организује и води Аустралијски институт спорта (АИС, основан 1973). Поред њега, у овај програм, укључене су и друге институције. Тако

"Државни спортски институт", који се у неким земљама зове академија, обезбеђује модерне објекте у којима талентовани имају врхунске услове за тренинг. Карактеристика овог система је блиска сарадња националних спортских организација са школама и универзитетима. У програм идентификације и промоције талената је укључена и Аустралијска спортска комисија. Аналитичари сматрају да је овај систем кључни фактор аустралијског спортског успеха. Аустралија је једина земља на свету која има стварну "спортску културу". У њиховом свакодневном животу спорт је од велике важности, он није само део школских програма, већ неодвојиви део њиховог укупног друштвеног живота. Спорт је важнији од музике, много важнији од књижевности, и много више значајан од било које друге уметности. Аустралија је стварно спортско друштво и са правом се може назвати "спортском нацијом". У сарадњи са школама на различитим нивоима, АИС се успешно бави проблемом идентификације талената. Рад овог института је потпомогнут научним напорима једног броја универзитета и научника, који, између осталих, учествују и у програму тестирања. Програм тестирања се спроводи на нивоу школа кроз лабораторијска и праћења "на терену". Особеност овог система је и анализа тренажних програма који се спроводе у раду са талентованим појединцима. Финансије, неопходне за функционисање овог система, делом потичу и из приватних донација (Digel, 2001).

Упоређујући систем спорта у САД са другим системима, уочава се јасна разлика. Спорт се реализује кроз вертикалу школског система - образовне институције од вртића, преко основних, средњих школа, до колеџа. Једино тело које се брине о спортистима је "Национална спортска асоцијација", која заједно са Олимпијским комитетом САД чини веома јаку сталешку и кровну организацију. Унутар овог система нема организације која се бави идентификацијом и промоцијом талената. Цео систем је заснован на поштовању идеје слободне иницијативе. Унутар система функционише разуђен систем такмичења унутар кога је развијено начело да је победник најбољи. Овај начин за идентификацију и даљу промоцију талентованих функционише кроз такмичарски систем, који је интегрисан у образовни систем.

Разлика између САД и свих осталих система спорта је значајна. Када се појединац упише на универзитет или средњу школу у САД, једна од првих и најјаснијих порука коју учи садржи истицање места спорта. Кроз "Дворане великана" школе са поносом истичу, најбољег ученика-студента у различитим спортским гранама и дисциплинама. Хероји универзитета нису само победници у такмичењима у математици или другим научним областима, већ они који су победници у спорту. Победници у спорту симболизују динамику, енергију, активност и такмичарски дух. Са друге стране, у већини других образовних система такмичења нису део универзитетског образовања, односно, спорт на универзитету није део спортског система, односно, универзитети су оријентисани, искључиво, према академском образовању, док је спорт интегрисан у систем физичког васпитања студената. У системима физичког васпитања нису наставници одговорни за промоцију и постизање врхунских спортских резултата, због чега се на универзитетима не уочава постојање јаке такмичарске структуре.

Статистика показује велики број учесника у спорту САД-а, тако да би сваки организован процес трагања за талентованима био сложен. Само је један проценат

од оних који напредују даље ка професионалној спортској каријери. Стога, спортски систем САД није одговарајући модел спорта за мале и сиромашне земље. Другим речима, сваки покушај копирања овог система би, вероватно, уништио спортски систем неке мале земље.

3.2 Систем спорта и дечији спорт у Србији

У нашој стручно-педагошкој и спортској јавности, постоје значајне информације о проблемима који прате:

- систем спорта,
- систем физичког васпитања уопште, а нарочито са најмлађим узрастима,
- реализовање програма спорта у школама,
- везу између система спорта и васпитно-образовног система,
- каријеру спортисте и њено планирање,
- непостојање система детекције надарености и процеса који следе: идентификација – потврда – селекција – развој талената (Williams, Reilly, 2000)⁸

Данас постоје и подаци о проблемима који друштво Србије прате због некавалитетних решења у систему спорта и систему физичког васпитања:

- показатељи о нарушеном постуралном статусу и недовољном нивоу развоја физичких способности деце и омладине,
- слаб обухват деце и омладине организованим процесом физичког вежбања,
- истрошена и девастирана материјална основа рада (минималан проценат школа задовољава критеријуме опремљености простора за физичко васпитање) и
- отуђење школског простора од ученика.

Дакле, познавање проблема везаних за развој спорта и свест о њиховом постојању су присутни, али не покрећу се механизми за њихово превазилажење. То су механизми који би се ослонили на функционално повезивање два велика система: система спорта и система образовања. Њиховим повезивањем могло би се обезбедити:

- јединство система образовања и спорта, у реализацији заједничких циљева,
- високостручно профилисан кадар за рад са најмлађима у спорту и физичком васпитању,

---

⁸ Надареност – поседовање и коришћење природних способности у једној од 4 области (интелектуалне, креативне, социоафективне, сензомоторне) до нивоа који особу сврставају међу 10% најбољих у истом узрасту. У смислу спорта није само реч о сензомоторним способностима, већ и о способностима руковођења и надарености у решавању проблема.

Таленат је систематски развој способности у свакој области човекових активности до нивоа који особу сврстава у групу 10% најбољих у датој области ангажовања.

- организована сарадња професора физичког васпитања и тренера,
- нови приступ у ванчасовном организовању рада, при чему би се ученицима вратили простори за вежбање и обезбедио даљи развој спорта у школама,
- формирање малих спортских центара из постојећих школских ресурса у којима би се, у складу са условима, неговале разноврсне спортске гране и дисциплине (територијално организовање на нивоу локалних заједница),
- начин вредновања резултата у спорту као стварна промоција и уважавање спортиста унутар образовног система,
- афирмација и подршка образовању, нарочито младих спортиста (на пример, успеха у школи) и
- отпочињање процеса детекције надарених (део који би се реализовао у физичком васпитању), потврда надарености и идентификација талената (школски спорт).

4. Закључак

Из анализе примера водећих спортских система света и, нарочито, њиховог односа према дечијем спорту, намеће се већи број закључка:

1. Са спортом се, у сваком од наведених система, започиње у периоду дечијег узраста (разлике су у односу на специфичност спорта, при чему предњаче спортови раног отпочињања - гимнастика, пливање, уметничко клизање, скијање..) (Vaeyens et al, 2008).
  2. У центру свих система се налазе спортиста, тренер, тренажни програм, помоћ науке, квалитетна организација и администрација спорта (Samu, Robinson, 2007).
  3. Дечији спорт је утемељен у квалитетном физичком васпитању, школском спорту, везама система образовања и спорта (локални клубови).
  4. Спортом се обезбеђују услови за интегрални развој детета (СИМ- социјални – интелектуални – моторички развој).
  5. Системи воде рачуна о развоју спортског и академског постигнућа спортисте који уђу у „воде“ врхунског спорта (Tranckle, Cushion, 2006).
  6. Развој спортисте и резултата се планира дугорочно, на период од 10 година или преко 10000 сати тренинга, односно каријера се дугорочно-вишегодишње планира и развија.
  7. Системи спорта су отворени за партнере и спољашње иницијативе које воде ка социјализацији, образовању, здрављу, подстичу професионалну ефикасност, развој заједнице....
  8. Идентификација и развој талената чине окосницу пута изградње врхунског спортског резултата. Овај процес се одвија кроз различите „канале“: клупски систем, школски, канал професионалног спорта, али и кроз војни и спорт у полицији (Hohmann & Seidel, 2003).
  9. Наука, научни институти и факултети су саставни део стратегије развоја свих облика спорта.
-

10. Сталешке организације, пре свих тренерске прописују и поштују стручне стандарде и етичке кодексе у обављању послова са децом.
11. У Србији се уочава велики број проблема у простору дечијег спорта и његовом месту унутар система спорта. Карактеристика је и одсуство националног програма развоја врхунског спорта, сходно чему се не реализују ни програми са надареним и талентима. За Србију је специфично и следеће:

Схема 8. Оквир процеса Идентификације талената у Србији (модификовано према Јевтић, 2006)

Област ангажовања ОКС	Година до почетка програма -3	Година до почетка програма -2	Година до почетка програма -1	Почетак програма
Идентификација талената (ИТ)				
1. Управљање Пројектом	Процедура према Програму МОК и примерима најбоље праксе			
	Процедура према члановима тима и реализаторима програма ИТ			
2. Финансијски менаџмент	Финансије за текуће активности ИТ, извор ОС и ТИМ			
	Држава као партнер (МОС, Министарство просвете, Министарство науке, Локалне самоуправе			
3. Партнерство са неким од чиниоца система спорта	Факултети и институти спорта и институт ИТ	Школски систем	Здравствени систем	
4. Подстицање деце и ученика на учествовање у спорту и промоција ИТ		Промоција спорта, развој "Role models" у СРБ		
Информационе и комуникационе технологије у подршци ИТ		Приручник за наставнике физичког васпитања и разредне наставе	Примена нових информационих и комуникационих технологија у ИТ	
6. Израда процедуре ИТ	Изучавање праксе других система	Општи и специфични тестови и процедуре мерења	Евалуација тестова, администрације и архивирање података	Национални стандарди и упутство за администрацију ИТ и кругу НСФ
7. Програм за развој тренера за захтеве ИТ и дечијег спорта	Курсеви за оспособљавање тренера у функцији ИТ	Национална тренерска структуре и ИТ	Систем акредитације тренера и ИТ	
8. Програм ИТ и сарадња са националним спортским асоцијацијама	НСФ олимпијских спортова,			
9. Систем спорта у подршци ИТ		Спорт у школама и ИТ	ИТ на нивоу клуба	
10. Развој администрације спорта у подршци ИТ				Оспособљавање администрације за рад у информатичком окружењу ИТ
11. Управљање програмом	Континуирана евалуација, стратегије развоја и имплементације, управљање ризиком			

Резиме

Учешће што већег броја грађана оба пола, свих узраста, радног и здравственог статуса, постизање личних, националних и врхунских резултата може се одредити као циљ спорта сваке од чланица Савета Европе. Долазак до овог циља садржи већи број претпоставки које припадају: (1) структури и начину организовања спорта у свакој од чланица (национални систем спорта), (2) учешће чинилаца окружења (држава, образовање, наука, економија, политика, медији, војска,

полиција...) у остваривању циљева система спорта; (3) вредносна-културна – спортска оријентација друштва коме систем припада; (4) примена европских повеља, којима је загарантована аутономија и обавеза поштовања специфичности спорта.

Систем спорта је целисходно састављена целина спорта унутар једне државе која води напретку у појавним областима, какве су спорт, физичко васпитање и спорт за све. Национални систем спорта је комплексна целина односа и праваца деловања чинилаца самог система и његовог окружења, за коју се може рећи да је јединство различитости. Анализе и примери добре праксе показују да се у центру свих великих система спорта налази дечији спорт и потреба изградње система по мери детета и његовог социјалног, интелектуалног и моторичког развоја (СИМ). Дечији спорт је основа врхунског спорта, због чега сви велики системи спорта, у овом узрасту процењују надарености, теже да открију и развију таленат.

Систем спорта Србије је у процесу промена. Промене су инициране 2006. године, оне се и даље одвијају, и трајаће док се не испуне очекивања самог система (спортиста, клубова, НСФ), али и очекивања чинилаца окружења.

5. Литература

1. Bergsgard, A. N., Houlihan, B., Mangset, P., Nodland, I. S. & Rommetvedt, H. (2007). *Sport Policy, A Comparative Analysis of Stability and Change*. Singapore: Elsevier.
2. Blouise, D. & Smith, A. (2010). *Sport policy and Developement*. London and New York: Routledge.
3. Camy, J. & Robinson, L. (2007). *Managing Olympic Sport Organisations*. Olympic Solidarity, Human Kinetics.
4. Chappelet, J. L. & Bayle, E. (2005). *Strategic and Performance Management of Olympic Sport Organisations*. Champaign, IL: Human Kinetics.
5. De Bosscher, V., Bingham, J., Shibil, S., van Bottenburg, M. & De Knop, P. (2008). *The Global Sporting Arms Race. An International Comparative Study on Sports, Policy Factores, Leading to International Sporting Success*. Meyer&Meyer Sport (UK)Ltd. Oxford.
6. Digel, H. (2001). Talent identification and promotion. European Olympic Committee Technical Seminar Book, "Organisation of Talent Identification and Promotion" (pp 10-29). Berlin.
7. Edwards, A. & Skinner, J. (2009). *Qualitative research in Sport Management*. Singapore: Elsevier, Ltd.
8. Fisher, J. R. & Borms, J. (1990). *The Search for Sporting Excellence*. Sport Science Studies, International Council of Sport Science and Physical Education, Berlin.
9. Girginov, V. & Parry, J. (2005). *The Olympic Games Explained. A student guide to the evolution of the Modern Olympic Games*. London: Routledge.
10. Hohmann, A. & Seidel, I. (2003). Scientific Aspects of Talent Development. *Int. J Phys Educ*. 40, 9-20.
11. Jevtic, B. (2003). Sport of Youth or Toward a More Human World of Children`s Sport". *J. of Human Kinetics*, 9, 127-134
12. Јевтић, Б. (2009). Изазови Новог олимпијског циклуса. Позивно предавање. Зборник са: Првог националног семинара за спортске тренере РС: Изазови новог олимпијског циклуса, (стр. 7-22).
13. Радојевић, Ј. (2006). Спортска активност по избору ученица. Међународна научна конференција и II Национални семинар „Жена и спорт“. Зборник радова (стр. 27-38). Београд: Факултет спорта и физичког васпитања.
14. Tranckle, P. & Cushion, J. C. (2006). Rethinking Giftedness and Talent in Sport. *Quest*, 58, 265-282.
15. Vaeyens, R., Matthieu, L., Williams, A. M., Philippaerts, M. (2008). Talent Identification and Developement Programmes in Sport, Current Models and Future Directions. *Sports Med*, 38(9), 703-714.
16. Williams, A. M. & Reilly, T. (2000). Talent identification and developement in soccer. *J. Sport Sci.*, 18(9), 657-667.

ДОКУМЕНТА

1. Јевтић, Б. (2008). Информациони систем Олимпијског комитета Србије (ОКСИС). Документ ОКС.
-

2. Јевтић, Б. (2006). Систем спорта Републике Србије, предлог. Заједничка седница чинилаца система спорта Србије. Документ ОКС.
3. Јевтић, Б. (2006). Пројекат ОКС “Пекинг 2012”. Документ ОКС.
4. Јевтић, Б. (2009). Пројекат: “Олимпијска Србија” повезивање чинилаца система спорта Србије. Документ ОКС.
5. Национална Стратегија развоја спорта у Републици Србији (2009 – 2013) (2008). Министарство омладине и спорта. www.mos.gov.rs
6. Устав Републике Србије.

ПРИЛОГ 1. ЗАКЉУЧАК ЗАЈЕДНИЧКЕ СЕДНИЦЕ СИСТЕМА СПОРТА СРБИЈЕ, 2006

ПРИЛОГ 2. ПРЕДЛОГ ЗА ИНТЕГРАЦИЈУ СПОРТА У ТЕКСТ УСТАВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ПРИЛОГ 3. ОДЛУКА ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ О НАЦИОНАЛНИМ ПРИЗНАЊИМА